

Fábri Anna

VARÁZSLAT
ÉS VALÓSÁG

Darvasi Ferenc
életútinterjúja

MAGVETŐ
KIADÓ **70**

© *Fábri Anna, 2025*
© *Darvasi Ferenc, 2025*

Kiskoromban apám volt is, meg nem is a számomra, láttam a fotóit, meg persze meséltek is róla, de soha nem képzeltem magam elé. Némiképp hasonló tartózkodással regisztráltam az eltűnéseket is. Négy-öt éves koromban a házunk földszintjén eltűnt a játékbolt. Nem sokkal azelőtt behívott a boltos, és azt mondta: válassz magadnak valamit – csodálatos pöttyös labdát választottam. Vagy egyik nap még ott álldogált a vak koldus a kis foltos kutyájával a Nagyboldogasszony-templom lépcsőjén, aztán egyszer csak nyoma veszett, akár az

öreguraknak, akik a Turul szálló teraszán kaszinóztak. Bezárultak vagy eleve be voltak záródva előttem bizonyos területek. Bizonyos dolgokat el is vesztettem a saját élményvilágomból, ráadásul el kellett hagynom bizonyos helyeket, amelyek fontosak voltak számomra.

Említette a játékboltost, a vak koldust és a kaszinózó öregurakat. Milyen emberekkel találkozott még kisgyerekkorában rajtuk és a családtagokon túl?

Hogy jobban meg tudjunk élni, anyám kiadta az egyik szobánkat. Talán különösen hangzik, de nekünk ott az isten háta mögött is voltak albérlőink. Menekültek, kibombáztak, fedél nélkül maradtak. Két csonka család is lakott nálunk. Az egyik egy Erdélyből menekült tanítónő volt két gyerekkel. Anyám elmondása szerint a tanítónő, Lola néni, eredeti módját választotta a családja élelmezésének. Élt a közelben egy púpos szabómester, aki mindenáron el szeretett volna jutni Párizsba szerencsét próbálni. Kiváló adottságai voltak, valósággal remekelt, ha dolgozott. Egy világszép bonnyapusztai nőbe volt szerelmes, akivel közösen tervezték a párizsi letelepedést. A szabó boldog volt, mikor Lola néni elvállalta, hogy enivalóért francia nyelvórákat ad számára. Egy darabig ment is az üzlet, míg valahogyan ki nem derült, hogy az órák nem franciául, hanem románul folynak. Lola néninek el kellett hagynia a pusztát, de hogy a szabó végül eljutott-e Párizsba, az nem derült ki anyám meséjéből.

Jöttek-mentek nálunk az emberek, és mindenki foglalkozott velem egy kicsit. Nagyobbrészt az udvaron töltöttem a napot, még hűvös időben is kiraktak a levegőre. Hogy ne puszilgathassanak, ne nyúlhassanak hozzám a falubeliek, anyám lekötötte tüllel a járókám

tetejét. Aztán egy tyúk (aki talán szintén barátkozni akart velem) belegabalyodott a tüllbe, kapálózásainak pedig egy kereszt alakú forradás lett a következménye a jobb szemem alatt. Sokáig viseltem ezt a jelet. Már gyerekként éreztem, ha nem is így fogalmaztam meg magamnak, hogy a nagy óvatosság néha bajt okoz. Bizonyos értelemben óvtak anyámék, de nem minden tekintetben. Sokáig elég bátor gyerekeknek számítottam.

Az anyja mennyire maradt magára a szülői és egyéb feladataival?

Többször előfordult, hogy anyám megbetegedett, és egyedül volt velem a pusztán segítség nélkül, ha még éppen a keresztanyám sem tartózkodott ott. Egyszer, amikor csúnyán megbetegedtem, nyolc és fél kilométeren át kellett vinnie a hátán, hogy elérjünk a legközelebbi orvoshoz. Eközben meg kellett másznia az igali dombot. Többnyire tudott lovas kocsit szerezni, de ekkor nem. Az a dombtető olyan magas, hogy jó időben a Balatonig ellátni róla.

Egy mai ember szinte el sem tudja képzelni, mekkora erőfeszítésbe tellett egy kisbaba ruházatát rendben tartani. Naponta legalább tizenöt-húsz vödör vizet felhúzni a kútból, fölforralni, a pelenkákat lúgos vízben kifőzni, gondosan kiöblíteni, szárítani, vasalni... Egy olyan többé-kevésbé elkényeztetett városi lánytól, mint az anyám, nagy teljesítmény volt mindez.

A nevelésem módszeres volt és következetes. Úgynevezett babakönyvet vezettek rólam, legtöbb lapja ma is megvan, csak a fényképek tűntek el belőle.

Keresztanyám, aki később testnevelő tanár lett, nagyon sportos nő volt. Amíg velünk élt, szorgalmazta is

a testmozgást. Anyám erre nem igazán volt fogékony. Talán nem tartotta annyira fontosnak. Azért azt hozzátenném, hogy az akkori élet sokkal több mozgással járt, mint egy mostani gyereké. Az én gyerekkoromat még a szabadság, a folyamatos tevékenykedés jellemezte szobán kívül is. Ez jelenleg aligha általános. Ha be is íratnak egy gyereket sportórákra, az nem nyújtja ugyanezt.

Sok nehézség akadt, de szépen éltünk. Rengeteg különleges kézimunka volt a lakásban, egytől egyig anyám munkája. Múzeumi darabok után dolgozott, sokszor fényképekről leste el a mintákat, következett ki a technikát, de az is előfordult, hogy részletes és pontos leírásokat talált.

1947 nyarán anyám úgy döntött, hogy Kaposvárra kéri az áthelyezését. Kissé bonyolult áttételekkel ugyan, de volt protekciója az akkori kultuszminiszterhez, Ortutay Gyulához. Így azután ősszel már a Donner nevű városrészben laktunk. Albérletben, először kettesben – Erzsébet csak később csatlakozott hozzánk.

Vannak saját emlékei erről az időszakról?

Kisgyermekkoromból őrzött emlékeim nagy részében úgy látom magamat, mint aki erősen gondolkodik egy problémán. A legelső – filmjelenet-szerűen – elraktározódott emlékem is ilyen. Ez még Bonnyapusztáról való, olyan kétévesforma koromból, s rajtam kívül még négyen szerepelnek benne. Az egész az iskolaudvaron játszódik, ott ülünk a kerekas kút házának padkáján a szomszéd gyerekkel, Hanzival. A kopasz Hanzi szipog, mert lóg az orra, s még senki sem sejteti, hogy a kitelepítettek vonatával hamarosan örökre

elhagyja az országot családjával együtt, azt meg végképp nem, hogy felnőve – mint évtizedek múltán mesélték – atomfizikus lesz Kanadában. Szóval, ahogy ott ülünk, békés egyetértésben, a kutyánk – egy nagy kuvasz, Mackó – hirtelen heves ugatásba kezd. A kertkapuban egy cigány asszony áll, és nem mer belépni. Megjelenik anyám meg a keresztanyám, lefogják a kutyát, és mondják az asszonynak, hogy bejöhet. Be is jön, kap valamilyen használt holmit, és adnak neki két szál cigarettát is, de nem gyújt rá, hanem elteszi. Amikor anyámék megkérdezik tőle, hogy miért nem szívja el, azt válaszolja: „Megver az anyám, ha megtudja.” Én pedig azon gondolkodom, hogy lehet az, hogy egy ilyen idős nőt megver az anyja. Nem értem.

Feltehetően ez volt az első alkalom, hogy – még ha nyilvánvalóan nem is így fogalmaztam meg – olyasvalamivel szembesültem, ami nem fért bele abba a nem túl tágas értelmezési keretbe, amiben a világot szemléltem.

Az első megmaradt élményem a városból megint csak filmszerű: reggel van, nagyon hideg, a cementes padlójú szoba tele svábbogárral, anyám ül az ágy szélén, és sír, mert a svábbogarak elfogyasztották az egyetlen selyemkombinéja nagy részét.

Ugyancsak az albérleti hónapokból való egy mindennapos élményem is. Reggelente csaknem három kilométert kellett gyalognunk, hogy eljussunk az iskolába, ahol anyám tanított. Az első pár száz méter után át kellett kelniünk egy félig-meddig fából készült vasúti felüljárón. Alul zakatoltak, sípoltak, pöfögtek a gőzmozdonyok, a füst pedig felhőként gomolygott föl hozzánk. Iszonyatosan féltem ettől az egésztől. Noha soha nem hisztériáztam, nem ordítottam, nem toporzékoltam, a felüljárón nem akartam átmenni: álltam és reszkettem,

féltem, hogy leesek a réseken. A keresztanyám mindennap hosszasan bizonygatta, hogy nem fogok leesni, nézzem csak meg, hogy a kis (talán ha egycentis) réseken még egy egér sem fér át. Láttam, hogy így van, de nem nyugtatott meg. Aztán persze mindig átmentem velük, de ez a tortúra beárnyékolta a napot.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., 2025-ben
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Korrektor Balogh Emerencia
A borító Szilágyi Lenke fényképének felhasználásával készült
A kötetet Pintér József tervezte
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9406
Kner Antikva betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4514-5
ISSN 0324-797X